

Fejezetek az Ember aki óvodás című kiadványunkból (4. rész)

AZ EGYÉNRE SZÓLÓ FIGYELEM MINDEN GYEREKNEK JÁR!

Nem véletlen, hogy az előzőekben csak a nagyon kirívó, gyerekeket és felnőtteket is nagyon zavaró, „lármás” esetekkel foglalkoztam. Ezek ugyanis azok, amelyek egész óvodai életünket is tönkre tehetik, ha nem tudunk úrrá lenni felettük! Éveken át megkeseríthetik mindennapjainkat - s a többi gyereket is! - minden jó törekvésünk kudarcba fulladhat miattuk!

A legjobb persze az lenne, ha a kezdet kezdetén a legkirívóbb gondokon úrrá leszünk - nem véletlenül találtuk ki a „beszoktatási időszak”-ot - s nem hagyjuk elmérgesedni a helyzetet, de később sincs veszve minden, a tűzoltásnak bármikor nekiláthatunk. Amikor a kiemelkedő problémák nagyjából rendeződtek - ami azt jelenti, hogy nem okoz már **minden nap** elháríthatatlan akadályt nyugodt életünkben. Sajnos azért általában nem tűnik el teljesen, fel-fellángol a későbbiekben is, de már sokkal ritkábban, s általában kezelhető problémaként! Tehát amikor megszűnik az „állandó készenlét” állapota, napi életünk még rengeteg megoldandó konfliktust, rendezendő problémát rejt! A viszonylagosan nyugodt légkörben azonban már van időnk, lehetőségünk - és energiánk! - ezekkel foglalkozni, ezeken lassan úrrá lenni. Csoportunk 25-30 egyéniségből tevődik össze! Közülük néhányan nagyon közel állnak hozzánk - bevalljuk, vagy sem, akkor is - mások egyéni vonásai esetleg kevésbé szimpatikusak számunkra. Utóbbi azonban nem jelentheti azt, hogy ők nem értékes emberpalánták, - az egyénre

szóló figyelem nekik is jár! Nem vagyunk, nem lehetünk képesek 30 féle nevelői stílusban dolgozni, a 30 egyéniség között mi leszünk a 31. és 32. egyéniség - s éppen azzal vagyunk képesek hatni, hogy saját stílusunk, saját bűvkörünk van, s ezen nem is kell alapvetően változtatni!

Bármin **tudatosan** változtatni azonban ebben a közösségben csak mi, felnőttek vagyunk képesek! Követelményeket nem csak a gyerekek elé kell állítanunk, hanem **elsősorban önmagunk elé!** Minden megszerezhető tudást igyekeznünk kell begyűjtenünk magunknak, hogy adott helyzetben, adott problémára spontán, hirtelen reakciónkat is át tudják hatni a készségszintre emelkedett pedagógiai-pszichológiai ismeretek. Hogy milyen mértékben tudunk hatni, ez ugyanis mindennapi, apró-cseprő ügyeink megoldása közben, mindennapi életünk során dől el.

Miközben az óvodát, mint „nevelő” intézményt emlegetjük, vitáink és tudásunk mégis elsősorban az oktatás, a tudás gyarapítása körül forognak - talán mert ez jobban körülírható, módszertanilag könnyebben összefoglalható, pontokban szedhető.

A következőkben szeretnék elsősorban nevelésről - az egyén és az egyénekből alakuló közösség - neveléséről, alakításának lehetőségéről írni, gondolataimat összefoglalni, címszavak alá rendezni.

Az egyén neveléséről már az előzőekben is írtam, ezt összefoglalva talán annyit tennék hozzá, hogy minden gyereket egyéni életében befogadásra képessé kell tenni, olyan emberré már gyermekkorban, aki tisztában van saját értékeivel, megfelelő önbizalommal él, ugyanakkor - vagy éppen ezért - nyugodt nyitottsággal képes a környezete hatásait befogadni, vagy éppen egyes hatásokat elutasítani!

Az ilyen ember tud aztán odafigyelni másokra, az ilyen ember számára a többi ember nem „háttér zaj”, nem csak „környezet”. A megfelelő önbizalom, nyitottság, és ezek következtében kialakuló - mások felé irányuló - bizalom gyermekkorban alakítható ki. Felnőtt korunkban alapvető énképünk olyan, amilyenné gyermekkorunkban alakul. (Mindannyian ismerünk sikeres, mások által irigyelt embereket, akiknek önértékelése mégis alacsony, állandó bizonyítási kényszer hajtja őket, és kevésbé sikeres, mások által nem irigyelt embereket, akik mégis boldog meglegedettségben képesek leélni életüket. Ne felejtsük - boldogságra nevelünk!)

A bizonytalan ember felnőtt korban is befolyásolható marad!

Ha valaki valamilyen okból végighallgatja az óvónőképzőkben a felvételi beszélgetéseket, nagy valószínűséggel száz esetből kilencvenkilencszer arra a kérdésre, hogy miért akar az adott jelölt óvónő lenni, az első indokként az hangzik el: mert szeretem a gyerekeket! Eközben a felvételiző előtt felrémlik néhány konkrét gyerek képe - rokonságból, szomszédságból, baráti körből.... .

Jól vasalt, kedvesen mosolygó, talán 1-2 hibával is rendelkező gyerekek. De tapasztalatom szerint (sok-sok éven át foglalkoztam képzősökkel) nincsenek felkészülve arra a tényre, hogy a gyerek nem mindig az a szívbeli öröm, amire ő vár! Nem csak édes rózsaszínű jószág, akivel kedvesen gügyögve kellemesen lehet múlatni az időt, hanem útban van, nyüszög, zavart okoz, dacos, bömböl, nyelvet nyújt - s ráadásul mindez 30 példányban! (Egyébként a fiatal szülők sincsenek felkészülve mindarra, amit egy gyerek jelent. A bezártságon kívül ugyanis ez az oka az úgynevezett „gyes neurózisnak”!) Ráadásul nem is készíti fel senki az

életbe kikerülő fiatal nevelőt, mi vár rá, s mi a teendője? A bebiflázott szakmódszertanok alig segítenek, mikor a napi problémák sűrűjében cseppen az ember! Átélttem én is: a képzés során egy jól felépített nap menetrend került a kezembe, csak a mélybe nem láttam bele, hogy hogyan kell a váltókat, lámpákat és sorompókat kezelni ahhoz, hogy ez a menetrend **működjön**, s ne torkollják összeütközésekbe, balesetekbe!

Így - általában tanácstalan kínjában- különböző leegyszerűsített nevelési technikákra talál az ember. Ahelyett, hogy távlatokban tudna gondolkozni, s féltő kézzel a jövő emberét egyengetné útján, ehelyett arra dolgoz ki technikákat - ismétlem, tanácstalan kínjában! - hogy pillanatnyilag hogyan rendszabályozhatná meg a gyereket, hogyan egyszerűsíthetné le a dolgokat, arra rendezkedik be, hogy a napokat ő is, és a gyerekek is túléljék. Ehhez egyrészt tiltani kezd: ne mássz fel, ne húzgáld, ne szaladj, stb... így nagy baj nem történhet! Célja: a szófogadó gyerek kiformalása. Nyugodtan mondhatjuk, hogy a középeurópai nevelésben évszázadokon át a helyesen nevelt gyerek a szófogadó gyerekekkel volt egyenlő, s az a szülő, vagy nevelő, akinek nem sikerült gyermekét szófogadóvá tenni, vagy magát érzi gyengének, vagy a gyereket kezelhetetlennek, s csak ritka esetben merül fel a kérdés, hogy vajon **maga a célkitűzés helyes-e?** Természetesen nem az a gond, hogy a gyerek megteszi-e amit mondanak neki. A nevelővel jó kapcsolatban lévő gyerek általában még egyenesen örömet is leli a szófogadásban! Ami gond, az az „engedelmes gyerek”, mint a nevelés gerince! A **látszólag** gyakorlati rendszabályok özöne, amellyel a gyerekeket folyamatosan körül vesszük. A szófogadó gyerek valóban könnyen kezelhető, jó anyag a felnőtt kezében. Ez a

nevelés azonban általában nem a gyerekből indul ki, nem a gyerek alaptermészetéhez, igényeihez igazodik, hanem inkább a nevelő tudatos, vagy tudattalan szükségleteit elégíti ki. Megoldja a pillanatnyi problémát ahelyett, hogy megtanítaná a gyereket arra, hogyan oldja meg ő élete problémáit!

Mondhatjuk nyugodtan, hogy a fenti, túlrendszabályozó nevelés az, ami még mindig uralja intézményeinket - annak ellenére, hogy egy ideig előtérbe került a „hagyjunk rá mindent, nehogy elfojtsuk a kreativitását!” jelszó alatt működő(?) pedagógiai irányzat. Úgy látom, hogy nem csak tarthatatlansága miatt szorult vissza az utóbbi irányzat, hanem nagymértékben amiatt, mert a csoportlétszámok (az óvodabezárások, csoport megszüntetések miatt) ismét szinte mindenhol nőttek, a gyerekekről gondoskodó felnőttek száma mindenhol csökkent (dolgozói létszám racionalizálása!), így ismét a **rend** és a **fegyelem** bontott zászlót, s az „életben maradás” a cél.

Tévedés ne essék: a rend és a fegyelem nagyon fontos dolog! De a minden agresszivitását elfojtó embernek ahhoz sincs ereje, hogy megszerezze amire szüksége van, hogy életébe lendületet vigyen, hogy elgondolásainak érvényt szerezzen! Ha azt akarjuk, hogy a gyerek átérezze, hogy ő ehhez a világhoz, a mi világunkhoz tartozik, ennek szokásaihoz kell alkalmazkodnia, kezdettől fogva kezeljük őt e világ egyenrangú részesének. Először is beszéljünk vele a jól nevelt, jóindulatú emberek egymás közötti hangján. Ne gügyögjünk, ne szépelegjünk, ne csak utasítgassunk: természetes emberi hangot üssünk meg! (Hogy ez milyen ritka - ha sok intézmény folyosóján, öltözőiben jövünk-megyünk, látszólag oda sem figyelve, rögtön kiderül!) Az

emberi méltóságot, ami a társadalmi erkölcs legfőbb alapja, már a kisgyerekekben is tisztelnünk kell, a társadalmat, amelybe bele kell nőnie, csak általunk ismerheti meg!

Az igazán befogadott gyerek nem csak a felnőttek között él! Részt vesz ebben az életben, nem azért, hogy ügyeskedjék, hanem mert dolgos emberek között mindenkire szükség van!

A régi paraszti életmód is jó példa erre: a gyerek születésétől fogva belenevelődik abba a társadalomba és hagyománykörbe, amelyikben él, és így válik kitűnő, a falusi élet minden részletmunkájához értő paraszttá. Születésétől fogva együtt él a felnőttekkel, pólyáskorában kiviszi a mezőre, alighogy járni tud, elviszik a táncba, a lakodalomba és a temetésre. Ismeri a felnőttek dolgait, a gazdasági természetűeket éppúgy, mint a falusi pletykákat, fűben-fában rejtőző orvosságokat, varázslásokat. Mihelyt csak lehet, befogják a munkába: jószágot őriz, kistestvérére vigyáz (rendszerint csoportosan, mintegy természetes napközit alkotva - s közben megtanulja a népi játékokat, dalokat, mondókákat, meséket...), vizet hord kiviszi az ebédet a mezőre. Később a fiút bevonják a mezei munkába, a lányt a szövésbe. E tekintetben sincs tervszerű tanítás, egyáltalán nem érződik a nevelési cél. A gyerekeknek dolgoznia kell, mert a családnak szüksége van a munkaerejére.

A paraszti élet nevelési rendszere természetesen sokszor - szükségből adódóan -

túldolgoztatja a gyereket, nem csak használja, hanem kihasználja a munkaerejét. Mi mintha épp az ellenkezőjét tennénk: előkészítjük a kanalat, tányért, hogy könnyebben jusson hozzá, darabokra tépjük a WC papírt, s úgy adagoljuk (persze spórolási célból elsősorban), megfelelő

hőfokra keverjük a csapban a vizet, előkészítjük a festéshez az eszközöket, stb... stb... . Aztán mesterséges feladatokat agyalunk ki, hogy fejlesszünk! De hogyan várhatunk el matematikai gondolkodást, rendszerszemléletet egy olyan gyerektől, aki természetes élethelyzeteiben tehetetlen, mert azok megoldásától mindig meg volt védve?

Régebben néhány óvodában láttam olyan próbálkozásokat, ahol nevelési célzattal a gyerekek maguk kenték meg a reggeli kenyerüket, rendezték környezetüket. Ma egyre inkább rá is szorulunk erre, ha a lecsökkentett felnőtt létszámból egyszerre többen betegek, bizony a szükség szorít rá minket, hogy sok dolgot - természetes módon, hiszen az élethez kell! - a gyerekekkel együtt csináljunk!

Régóta vallom, hirdetem, és a gyakorlatban is alkalmaztam: amit a gyerek kis erőfeszítéssel meg tud csinálni, azt tegye meg, s ne vegyük ki a kezéből! Tudom sokkal nehezebb, sok odafigyelést igényel mozzanatról-mozzanatra megtanítani a gyerekeknek a munkafázisokat, egyszerűbb odaszaladni, s pillanat alatt megcsinálni helyettük. De van-e annál jobb értelmi nevelési lehetőségünk, ha a gyerek az élet valódi összefüggéseivel, törvényeivel, a valódi megoldási lehetőségekkel ismerkedhet? Van-e annál jobb iskola-előkészítő lehetőségünk, mint ha arra taníthatjuk meg, hogy bármilyen körülmények között, bárhová kerülve feltalálja magát, s megtalálja a problémák megoldásának lehetőségét - alkalmazkodni, élni, és működni legyen képes bármilyen új helyzetben?!!

De ne csak a kötöttségekből vegye ki részét természetes módon, hanem lehessenek vágyai, azokat fejezhesse ki, s lehetőség szerint teljesülhessenek!

Az ilyen módon köztünk felnövő gyereknél a szófogadás nem is túlságosan merül fel. A követelések és tilalmak a helyzetből adódnak, érthetőek, nem kell bizonygatni, ismételtetni. Alig marad parancsolgatni és tiltani valónk! Ha a gyerek önállósága látható büszkeséggel tölti el a környezetében élő felnőttet, ha ahhoz, hogy törődjenek vele nincs szükség a „segítségül hívás ürügyére”, ha érzelmileg, testileg kielégítő körülmények között él, akkor az élet feladatai (öltözködés, rendrakás, önellátás, stb...) már kiváltságok inkább, melyekhez nagyon is ragaszkodik. Egyike ez szerepjátékainak: a felnőtt szerepébe helyezkedésnek.

A legnehezebb persze megtalálni a középutat: a gyerek ne kötődjék teljesen hozzánk, ne csüngjön rajtunk, de ne is érezze magát elhanyagoltnak, akivel nem törődnek. Érezze a kölcsönös szeretetet, hogy őt egyéniségként kezelik, tekintettel vagyunk kedvteléseire, méltányoljuk kívánságait. Kialakítani azt a légkört, ahol a gyerek biztonságban érezheti magát, s észlelheti a belé vetett bizalmat! Ehhez arra van szükség, hogy a megértésen kívül a felnőtt mint biztos kezű, határozott **vezető** álljon a csapat élén!

Ahol nincs meg a vezetés biztonsága, ott a gyerek megkapaszkodási szükséglete kielégületlen marad. A tekintély súlyától megnyomorított gyerek és a felnőtt passzivitását határozatlanságként megélt gyerek egyként bizonytalanává válik, s ez a bizonytalanosság különböző tüneteket produkál. Az életet behatároló kereteket a valóság követelményeinek kell megszabni, de tiszteletben tartásuk határozottsága már a felnőttön múlik. A megfelelő szabadságfok mellett alkalmazott aktív tanácsok és útbaigazítások adhatják a biztonság érzetét. A gyerek érezze, hogy minden dolgát figyelemmel kísérik, de nem

akarjuk kisajátítani! A gyerek minden szárnypróbálgatását örvendő figyelemmel kísérjük, helyeseljük, bízunk benne, mert elég ügyesnek és erősnek becsüljük ahhoz, hogy megálljon a saját lábán - de mindig mögötte állunk, mint **biztos háttér**, amiben megkapaszkodhat!

A kiadvány további fejezeteit keresse weboldalunkon!